

51. ชื่อเรื่อง การแสดงอัตลักษณ์พันทางของกลุ่มข้าวยาการละครในสังคมพหุปัตตานี

ผู้แต่ง บัณฑิต ไกรวิจิตร

สถานที่พิมพ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปี พ.ศ. 2552

ชนิดเอกสาร บทความ

ผู้เขียนได้ติดตามสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มละครของ ม.อ.ปัตตานี ชื่อกลุ่มข้าวยาการละคร นักศึกษามีกิจกรรมเดินรณรงค์ในหมู่บ้านเพื่อเรียกร้องความสนใจของเด็กและผู้ปกครองให้มาชมการแสดง ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์นี้ด้วยและรู้สึกตื่นเต้นประทับใจ กลุ่มข้าวยาการละครได้เดินทางเข้าหมู่บ้านปะการอ และหมู่บ้าน รุสมิแล ตำบลรุสมิแล จังหวัดปัตตานี ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อคณะละครเดินทางถึงชุมชนก็แยกย้ายเป็นกลุ่มย่อยๆ สวมเสื้อผ้าสำหรับแสดงละครตามบทที่ตนเองได้รับ ดังนั้นขบวนของนักศึกษาจึงเต็มไปด้วยสีอันสดใส หลากหลาย เมื่อเด็กๆ พบกับนักแสดงที่เดินมาเชิญชวนพวกเขาก็เกิดความประหลาดใจ ชมชอบ และคาดหวังความสนุกที่น่าจะได้รับจากผู้แสดง แต่ละกลุ่มเดินตามตรอกซอยชักชวนเด็กให้มาชมละคร เด็กหลายคนได้เข้ามาจูมมือพาพี่ๆ ให้ไปชวนเพื่อนๆ ของพวกเขาตามบ้านซึ่งต้องเดินลัดเลาะเข้าไปตามชุมชนแออัดต่างๆ เด็กเดินเกาะกลุ่มไปที่ละบ้านที่ละบ้าน จนกลุ่มใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ พอเดินกลับมายังเวทีแสดง ก็พบเด็กจำนวนมากรอที่เวทีแล้ว เมื่อกลุ่มชักชวนเด็กชุดสุดท้ายกลับมาถึงเวทีการแสดงก็เริ่มขึ้น เด็กบางคนยังไม่สามารถเดินตามกลุ่มเพื่อนที่เกือบจะแห่แห่นักแสดง แต่ก็เดินตามไปสมทบเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อการเตรียมการพร้อมแล้วลานปูนซีเมนต์ก็กลายเป็นเวทีการแสดง และการแสดงก็เริ่มขึ้น เนื้อเรื่องการแสดงมาจากบทละครที่นักศึกษาเขียนขึ้นมาเอง มีการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และนำข้อมูลมาประกอบการเขียน จากการแสดงที่ออกมาคือการสร้างจากการจินตนาการของกลุ่ม เพื่อนำเสนอสู่เด็กในชุมชน ตัวละครที่เลือกมาจากการคาดหมายว่าเด็กจะให้การต้อนรับ เช่น เจ้าหญิง เจ้าชาย นกแห่งเสรีภาพ ตัวตลก ต้นไม้ และผู้ร้าย แกนของเรื่องมาจากความขัดแย้งคือมีผู้ที่พยายามแย่งนกแห่งเสรีภาพ โดยมีเจ้าชายต่อสู้เพื่อป้องกันโดยมีเจ้าหญิงเป็นผู้ช่วย นักศึกษาหญิงแสดงเป็นนก เจ้าชายจะต้องต่อสู้โดยการประลองกับคนไม่ดี ผลในที่สุดนกแห่งเสรีภาพก็เสียชีวิตลงจากการแย่งระหว่างคนดีกับคนไม่ดี ซึ่งนำมาสู่การตั้งคำถามในละครว่า การต่อสู้เพื่อความดีทำไมถึงไม่มีความสงบสุขเกิดขึ้นมีแต่ความสูญเสีย ส่วนคนที่ไม่ดีที่คิดจะแย่งนกแห่งเสรีภาพทำไมถึงไม่เข้าใจว่านกเสรีภาพคือตัวแทนของความสงบสุข ไม่สามารถสร้างความสงบสุขได้จากการทำสงครามแย่งชิงนกเสรีภาพ การแย่งชิงนกเสรีภาพอาจจะเป็นการทำลายเสรีภาพก็เป็นได้ ดังนั้นการมีเสรีภาพก็คือการสร้างเสรีภาพและมีความสุขกับเสรีภาพนั่นเอง หลังการแสดงที่ทีมงานข้าวยาการละครได้ทำการสำรวจคะแนนจาก เด็กๆ ว่าเด็กชอบตัวละครใดมากที่สุด ผลการสำรวจเด็กชอบนกแห่งเสรีภาพ เจ้าหญิงและเจ้าชายตามลำดับ ส่วนตัวร้ายเด็กไม่ชอบ ซึ่งสอดคล้องว่าเด็กชอบสันติภาพ ความดี และไม่ชอบ สิ่งไม่ดี ความเกร และตัวแทนของการใช้ความรุนแรงเพื่อความไม่

ความหมายของการแสดงละคร: การสริมกำลังให้แก่สันติภาพ การแสดงละครคือการนำความหวังและตั้งใจของนักศึกษาที่ต้องการต่อต้านเหตุการณ์ความรุนแรงโดยวิธีที่อ่อนโยน แต่ทรงพลังในการแทรกซึมเข้าสู่ความรู้สึกเล็กๆ ของเด็กที่กำลังโตกับสังคมความรุนแรงรายวัน ละครมีลักษณะแฝงการสื่อความหมาย ละครคือการใส่รหัสความหมายที่เด็กสามารถสัมผัสเข้าถึงและสามารถถอดรหัสได้ง่าย ละครยังเตือนผู้ใหญ่ด้วยว่า ยังมีเด็กอยู่ด้วยในสังคมแห่งความขัดแย้งรุนแรงรายวันอีกด้วย เด็กมีจินตนาการมีความหวังที่แตกต่างจากโลกจินตนาการของผู้ใหญ่ ดังนั้นการเล่นละครของนักศึกษาจากกลุ่มข่าวการละครในพื้นที่ไม่สงบและขัดแย้ง จึงถือว่าเป็นการทำให้สนามหรือสังเวียนของการประกาศความรุนแรง กลายเป็นโอกาสสำหรับการแสดงสุนทรพจน์แห่งสันติภาพ และสร้างความหวังสำหรับความสงบสุขและสันติที่จะต้องเกิดขึ้นในสังคมโดยเร็ววันและที่สำคัญโดยวิธีการอันสันติ เพื่อให้สันติภาพภายในจิตใจเข้มแข็งขึ้น ผู้เขียนเห็นความชาญฉลาดในการนำเสนอแก่นของเรื่อง “ละครที่มุ่งสะท้อนปัญหาความขัดแย้งกันเองภายใน” (paradox) จากการตั้งคำถามว่า การสร้างสันติภาพโดยวิธีการที่ไม่สันติภาพสามารถสร้างสันติภาพได้จริงหรือไม่? และการป้องกันโดยใช้กำลังรุนแรงเพื่อรักษาสันติภาพจากการถูกรุกราน สามารถรักษาสันติภาพได้จริงหรือไม่ เพราะความเป็นศัตรูของทั้งสองฝ่ายนั้นก็มาจากการอ้างความเป็นผู้รักษาความสงบ (peacemaker) สันติภาพมีทางเลือกอื่นหรือไม่ในการสร้างสันติภาพที่ทำให้เสริมกำลังให้สันติภาพเข้มแข็งขึ้น สิ่งนี้คือคำถามต่อผู้ใหญ่ที่ต้องช่วยหาคำตอบ การสร้างพื้นที่สำหรับอัตลักษณ์ที่ไม่มีทางออก “อัตลักษณ์พันทาง” รูปแบบและการแสดงละครของข่าวการละครมีสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อย เพราะผู้เขียนพบความแตกต่างหลายหลายของผู้แสดง ตัวละคร เนื้อเรื่องที่นำมาผสมปนเปกันระหว่างตะวันตก การเชื่อมโยงโดยนัยต่อเหตุการณ์ความรุนแรงปัจจุบัน นามสถานที่ท้องถิ่น เช่น ตัวละครมีทั้งเจ้าหญิงและเจ้าชาย คล้ายๆ ตำนานหรือนิทานก่อนนอนสำหรับเด็กตะวันตก การแต่งกายเน้นสีสันเหมือนโลกการ์ตูนญี่ปุ่นและการ์ตูนตะวันตก ส่วนใบหน้าของผู้เล่นเป็นตัวละครนั้นก็สุแสนจะคุ้นเคย คือบุคลิกของคนท้องถิ่น เช่น จากภาคใต้ และมาลาโย มีการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและเสริมด้วยภาษามาลาโย เป็นต้น เนื้อหาละครฉาก การดำเนินเรื่อง เทคนิคการแสดง การเต้นรำแบบสมัยนิยม การแสดงบางอย่างได้นำการเต้นรำแบบสมัยใหม่ ซึ่งเด็กน่าจะได้รับชมผ่านโทรทัศน์มาก่อนแล้ว นำมาอยู่ร่วมกันผสมผสานปนเปอย่างที่ไม่สามารถจำแนกเอกลักษณ์ออกมาได้ ผู้เขียนต้องการเสนอว่าการแสดงละครของกลุ่มข่าวการละครคือ การแสดงออกจากความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์ มีการนำ สถานที่/เวลา ที่แตกต่างกัน นำมาสร้างเป็นละครให้อยู่ร่วมกัน ที่ผู้เขียนอธิบายมานี้ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องแปลกประหลาด แต่แปลกประหลาดก็เพราะก็เพราะผู้เขียน ชี้ให้เห็นว่าคือเรื่องแปลก ในความเป็นจริงแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องที่ต้องประหลาดใจเมื่อขณะชมละคร เพราะระหว่างชมนั้นก็เกิดความเพลิดเพลินมากกว่ารู้สึกแปลกแยก ผู้เขียนอาจจะตั้งใจแสดงข้อสังเกตให้เห็นแค่นั้น เพราะผู้ชมละครและผู้อ่านอาจจะไม่สะดวกใจก็เป็นได้ว่าเรื่องนี้ในความเป็นจริงไม่ใช่เรื่องธรรมดา ดังนั้นเราควรให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมการผสมผสานปนเปแบบนี้ ในทางวิชาการวัฒนธรรมศึกษาเรียกว่า วัฒนธรรมลูกผสม (hybrid) หรือวัฒนธรรมพันทางที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานใหม่ขึ้นมา

จินตนาการพันธุ์ผสมในวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมพันทางคือเรื่องปกติวิสัยที่มีอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน (everyday life) วัฒนธรรมพันทางคือวัฒนธรรมมวลชน (mass culture) ของคนธรรมดาสามัญที่สร้างเสร็จแล้วก็ทิ้งเลยและหลังจากนั้นก็สร้างสิ่งใหม่ โดยรวบรวมและผสมจากสิ่งใกล้อีกครั้ง ดังนั้นวัฒนธรรมพันทางจึงไม่ได้มาจากแบบฉบับอันเป็นต้นตำรับ ดังนั้นการเกิดขึ้นมาของศิลปพันทางคือการสร้างจากการละทิ้งแบบฉบับ เพราะการสร้างงานประเภทนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นสิ่งแท้สิ่งเดียว ไม่ได้สนใจความแท้ และอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้น มาจากการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา กับสถานการณ์ในท้องถิ่นและโลกกว้างระหว่างเวลาอดีตปัจจุบันสู่อนาคต อัตลักษณ์คือสิ่งที่ถูกแสดงออกมาจากความคาดหวังว่าจะไปให้ถึงแต่แสดงออกมาได้แค่นั้นและถูกผู้อื่นเข้าถึงโดยตีความได้แค่ในระดับหนึ่งและนำมาสู่การสื่อสารระหว่างผู้แสดงและผู้ชม บนเวทีหนึ่งสถานการณ์หนึ่งร่วมเวลาและต่างเวลากันออกไปอย่างหลากหลาย อัตลักษณ์คือการยึดหยุ่นต่อรอง และต่อต้านยืนยันในแต่ละสถานการณ์ กรณีของข้าวยาการละครคืออัตลักษณ์พันทาง ตัวอย่างเช่น ตัวละครหญิงคนหนึ่งเธอมีชาติพันธุ์มลายู สัญชาติพลเมืองไทย เธอยืนยันตัวเองในความต้องการเป็นผู้แสดงด้วยการเลือกที่จะไม่สวมผ้าคลุมผมหรือฮิญาบ และไว้ผมสั้นแตกต่างจากผู้หญิงมลายูมุสลิมโดยทั่วไป ซึ่งการแสดงละครซึ่งอาจจะถูกมองว่าเป็นเรื่องไม่เหมาะสมตามความเชื่อทางศาสนา แต่เธอก็ไม่ได้ยืนยันอย่างแข็งกร้าวแต่เป็นการต่อรองเสียมากกว่า เธอเป็นนักแสดงเดี่ยว ไม่ใช่การแสดงกลุ่ม นักศึกษาหญิงแสดงเป็นเป็นโฆษกผู้ประกาศและสรุปเรื่อง มีบุคลิกที่พิกลพิการไม่สมประกอบเหมือนกับคนเป็นโรคโพลิโอ เรียกเสียงหัวเราะจากเด็ก เหมือนกับการอธิบายว่าเธอไม่สมบูรณ์เช่นคนมุสลิมมลายูอื่นๆ การใช้ภาษามลายู ดูเหมือนว่าภาษาของเธอเท่านั้นที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม ภาพตัวแทนอัตลักษณ์พันทางของเธอแสดงออกผ่านแสดงละคร เวทีละครจึงเป็นแหล่งหนึ่งของคนรุ่นใหม่ ที่สร้างตัวตนของตนเอง โดยการแสดงอัตลักษณ์พันทาง ทำให้อัตลักษณ์ของเธอมีความเป็นไปได้ การผสมและสร้างใหม่แบบพันทาง เป็นอัตลักษณ์พันทาง เพราะมาจากปัญหาหากจะแสดงภาพตัวแทนของอัตลักษณ์ในเชิงหยุดนิ่งซึ่งในโลกชีวิตประจำวันนั้นเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในความเป็นจริงแล้วอัตลักษณ์พันทางเกิดขึ้นมาจากการถูกตัดทิ้งจากแหล่งกำเนิดหรือจุดอ้างอิงกลับไปถึงแหล่งอัตลักษณ์ พวกเขาไม่สามารถเป็นไปตามสิ่งที่มียุติพลต่อตัวตนเดิมของตนเองได้ กล่าวคือเมื่อเกิดอัตลักษณ์พันทางเขาก็กลายเป็นสิ่งอื่นอย่างสมบูรณ์แล้ว ไม่สามารถเป็นเช่นของแท้ดั้งเดิมอีกต่อไป ดังนั้นอัตลักษณ์พันทางจึงมีพื้นที่การแสดงออกและพื้นที่ที่อยู่ในความคิดหรือจินตนาการที่แยกออกจากอัตลักษณ์ที่จำกัดความแท้ดั้งเดิม ปรากฏตรงรอยปริแยกนั้นเองระหว่างความเป็นของแท้กับการเป็นสิ่งอื่น หากจะบอกว่าเธอเป็นคนอื่นก็ไม่เชิง เพราะเธอยังมีความเป็นส่วนหนึ่งกับอัตลักษณ์เดิม เช่น ภาษา หน้าตา บุคลิก อันเป็นสิ่งที่แสดงออกภายนอก และสิ่งที่อยู่ในความคิดเธอก็ถูกปลูกฝังมาจากที่นี่เอง ไม่ได้เกิดจากที่อื่นแล้วเดินทางมาจำลองตัวเองในที่นี้ แต่จะบอกว่าเธอคือคนในเป็นส่วนหนึ่งอย่างสมบูรณ์ก็ยากที่จะนิยามเช่นนั้น เพราะเธอได้ผสมผสานกับสิ่งอื่นมากมาย จนดูเหมือนว่ามีระยะห่างจนแบ่งแยกออกมาได้อย่างชัดเจน ดังนั้นรอยแยกระหว่างความแท้กับความเป็นอื่นนี้เอง จึงเหมือนเป็นพื้นที่พิเศษชายแดน ที่เธอสามารถแสดงตนเองออกมาได้ แต่ในที่สุดแล้ว

การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์พันทางคือ การอยู่อย่าง “เป็นอื่น” ดังที่อธิบายไปแล้วว่าเกิดบนพื้นที่พิเศษ และช่วงเวลาพิเศษ ขณะเกิดอัตลักษณ์พันทางคือการเฉลิมฉลองการเกิดขึ้นใหม่ พร้อมทั้งเป็นการประกาศอัตลักษณ์พันทาง สถานที่ของการแสดงละครคือพื้นที่สำหรับการรวบรวมอัตลักษณ์ที่มีอย่างกระจัดกระจาย ให้เข้ามาแสดงออกร่วมกัน ทำให้อัตลักษณ์ที่คาดหวังว่าจะแสดง และได้แสดง ตัวเองออกมาสู่สาธารณะ ดังนั้นชีวิตของอัตลักษณ์พันทางที่แสดงออกมาให้เห็นเด่นชัดอาจจะมีเวลาสั้นๆ การแสดงละครเหมือนกับการเขียนตัวตนใหม่อีกครั้งเหมือนกับการเขียนซ้ำแล้วซ้ำอีก สำหรับการแสดงในครั้งต่อไป เมื่ออยู่นอกเวลาการแสดง ผู้แสดงก็กลับมาสู่สภาวะปกติเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น รวมถึงผู้แสดงอัตลักษณ์พันทางเองก็อาจจะไม่ได้สนใจด้วยถึงเปลี่ยนแปลงไป

ข้อสังเกตก็คือ ในโลกของความจริงแล้ว โลกจินตนาการที่ต้องการพิทักษ์ความแท้ หรือไม่ว่าจะเป็นโลกที่ละทิ้งทุกสิ่งไปสู่สิ่งอื่น ทั้งสองโลกสุดขั้วนี้ไม่เคยมีอยู่จริงเป็นเพียงความตั้งใจหรือเป็นความพยายามของบุคคล ซึ่งอัตลักษณ์แท้ๆ ก็ไม่เคยเป็นจริงได้ สิ่งที่เป็นได้คือผลอันมาจากความตั้งใจที่แสดงตัวเองออกมาแบบสุ่มไม่ซ้ำกัน ในแต่ละครั้งก็แสดงความหลากหลาย อยู่บนพื้นฐานของสัญลักษณ์ และยืนยันบนพื้นที่แห่งภาพแสดงแทนสิ่งที่เป็นอยู่จริง ที่มีการกลายหรือเปลี่ยนสภาพไปแล้ว ดังนั้นโลกทางวัฒนธรรมของมนุษย์ จึงเป็นโลกผสมพันทาง การได้เห็นวัฒนธรรมพันทางปรากฏตัวในสนามการละครจึงนับว่าเป็นเรื่องปกติที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ชมสามารถเปิดรับมันไว้ได้ ให้ความพันทาง (hybridity) ปรากฏอยู่ จึงเท่ากับแสดงออกถึงการยอมรับความจริงนอกโลกจินตนาการว่า มีวัฒนธรรมพันทางอยู่ในท้องถิ่น จึงแสดงให้เห็นว่าสังคมที่นักศึกษาเข้าไปแสดงละครคือสังคมยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (multicultural) ที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลายจากแหล่งที่มาของวัฒนธรรมอันแตกต่างกัน (heterogeneity) เวทีการแสดงละครคือสถานที่การสร้างบัญชีอัตลักษณ์ที่หลากหลายที่เกิดขึ้น การแสดงละครโดยการนำรายละเอียดที่แตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์มาแสดงก็เป็นการทำบัญชีอัตลักษณ์ ในขณะที่ได้รับเรียนรู้ครุ่นคิดเกี่ยวกับตัวเอง และการแสดงอัตลักษณ์ก็ได้ทำให้มันเกิดขึ้นจริงขณะแสดง ในขณะนั้นเองได้ส่งอัตลักษณ์สู่สายตาและเกิดการเรียนรู้จากผู้ชม ผู้แสดงก็เหมือนกับผู้บุกเบิกสิ่งใหม่ที่ประกอบมันขึ้นมาจากแหล่งที่กระจัดกระจายให้มันเรียงตัวใหม่ต่อหน้าผู้ชม ซึ่งผ่านการควบคุมเป็นอย่างดีด้วยบทละคร เช่น ในกรณีของกลุ่มข่าวรายการละครพวกเขาตั้งใจให้มันสื่อถึงสันติภาพและความสงบสุข การรับรู้ความหมายโดยนัยผ่านการเสพของผู้ชมและจัดทำบัญชีสิ่งที่คาดว่าจะแสดงเป็นตัวและกลุ่มออกมาให้อยู่ในใจของผู้ชม ซึ่งในที่สุด อัตลักษณ์อื่นๆ อาจจะไม่ใช้สิ่งที่แสดงหลักๆ เพราะประกอบขึ้นมาในสัมพันธ์เพื่อส่งความนิยมไปสู่ “สันติภาพ” แต่ก็มีอาจปฏิเสธการแสดงสัญลักษณ์อื่นๆ ที่รับเข้ามาไว้ในใจของตนเองด้วย ความเป็นพันทางทางวัฒนธรรมและสังคมพหุภาษา การแสดงละครของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งมีนักศึกษาท้องถิ่นสามารถพูดภาษาท้องถิ่นสื่อความหมายได้เป็นอย่างดี สิ่งนี้ถือว่าเป็นจุดแข็ง ผู้เขียนพบว่าเด็กจำนวนมากที่ได้รับการศึกษาจะมีความรู้ในภาษาไทยซึ่งมากกว่าภาษาเดิมคือมลายู และได้พบอีกว่า ชาวบ้านในชุมชนมีการใช้ภาษามากกว่าภาษามลายูเพราะมีคนต่างถิ่น เช่น อิสานและภาคเหนืออยู่ร่วมกันเด็กๆ ก็มีความสัมพันธ์ต่อ

กันเป็นเพื่อนเล่นกันด้วย พบว่าเด็กอีสานสามารถพูดภาษามาลายูกับเด็กมลายูได้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก ในส่วนของการเตรียมพร้อมของกลุ่มข่าวการละครนั้นพวกเขาได้เขียนบทที่มีการใช้ภาษาไทยเป็นหลักและมีการเสริมโดยการเล่าเรื่องย่อกับสรุปเรื่องเป็นภาษามาลายูสลับกับการแสดง แต่อย่างไรก็ตามผลตอบรับที่กลุ่มละครคิดว่าจะมีการปรับปรุงใช้ภาษามาลายูเพิ่มขึ้น แต่ผู้เล่นละครส่วนใหญ่ไม่ใช่คนมลายูอาจจะประสบกับความลำบากมากขึ้นในการแสดงก็เป็นได้ การปรับภาษาในบทละครอาจจะพบกับปัญหาใหม่ เช่น ผู้แสดงละครอาจจะจำกัดตัวสำหรับผู้พูดภาษาท้องถิ่นได้ แต่ก็ท้าทายว่าจะผ่านข้อจำกัดด้านภาษาอย่างไร เช่น การแสดงที่เน้นการแสดงออกด้านร่างกาย หรือแสดงกิจกรรม มากกว่าภาษา แต่สามารถสื่อความหมายและสร้างความบันเทิงได้เป็นอย่างดีก็อาจจะลดข้อจำกัดได้มากขึ้น